

1. kapitola: Těhotenství, porod, zabíjení novorozenců, neplodnost žen a délka doby kojení

Těhotenství ovlivňují sny mužů → Uřezávání malíčků novorozencům → Zpověď rodičky u porodu → Strom plodnosti na Novém Zélandu → Dělo pomáhá otěhotnět → Havajci měli zvláštní posvátné chýše pro těhotné ženy → Bůžek „kapo“ pomáhající při potratech → Když se narodí Niasovci první dítě → Pověry kolem porodu u Niasanů → Pověry kolem porodu v Čechách a na Moravě → Kojenec jako „banán boží“ → Zabíjení prvorozenců na San Christobalu → Dát jméno novorozenci znamená někoho jiného zabít → Dojemná je péče o těhotné u Nikobarců → Karwalové v Indii provádějí při porodu zajímavé obřady → Obřad na zajištění plodnosti u Toba-Bataků → Mrtvý pomáhá k plodnosti → U Loobooů na Sumatře je zvykem vyprat placentu ve vodě → Muž nesmí močit za měsíčního svitu → Domorodky na Filipínách rodí téměř vždy bez pomoci → Ženy před porodem se vrhají do příboje → Veřejné porody → Čínské kojné dodávají mléko na tržiště → Vraždění děvčat u kmene Hakků → Určování otcovství u Todů → Osud novorozenců u Chondů → Hanlivá jména pro novorozence u Kyrgyzů → Mlčení žen v těhotenství u Arménů → Solení novorozenců u Arménů → Porodní bolesti jako trest za hříchy → Zvláštní obyčej u zabajkalských Burjatů → Léčení neplodnosti pomocí mumii → Africký porod → Způsob kojení zvaný „aba“ → Ideálem kungské ženy je родit sama bez pomoci → Narození dvojčat u kmene Sukuma v Tanzanii → Zabíjení novorozenců v Africe → Černošky v okrese Bongo rodí pomocí tyče → Zabíjení novorozenců na Madagaskaru. → Africká ukolébavka → Narození dvojčat východoafrických Vagantů → Věrnost matky ověřovaná pomocí pupeční šňůry → Indiánský porod → Porod u kmene Boróro → Porod u Indiánů z kmene Alakalufů → Porod u Indiánů kmene Kalapalů → Uměle vyvolané potraty u Indiánů → Rodička kouřící doutník při porodu → Křtiny u araukanských Pehuenců → Indiánské matky, které týrají své děti pro potěšení → Matky kromě novorozenců kojí i domácí zvířata → Porod dvojčat u starých Peruánců → Slavnost porodních bab u Aztéků → Když u Aztéků zemřela žena při porodu → Porod u Eskymáků → Děti v Grónsku se dlouho kojí → Pojmenování novorozence u Eskymáků → Lupercalia – očistné a plodnost přinášející obřady v Římě → O osudu narozeného dítěte ve starém Římě rozhodoval otec rodiny → Péče o kojence ve městě Vjazma → Starobylý obyčej neplodných žen u Jihoslovanů → Narození chlapce v Bulharsku → Prostředek k lehkému porodu v Srbsku → Zkouška věrnosti ženna Sicílii → Jeskyně, která věští těhotenství → Proti učarování křtěnec po křtu v krajině Olešnické → V Řecku jest doposud zvykem novorozeně posypávat solí → Narodí-li se u Albánců děcko → Doba kojení u různých národů

Těhotenství ovlivňují sny mužů. Domorodci z kmene Wailbri (Austrálie) věří, že těhotenství má svůj skutečný původ ve snech. Napřed je nutno pohlavním stykem vytvořit fyzickou podstatu dítěte, ale pak musí být pomocí snu stvořena také jeho duše. Ve snu bloudí otcova duše po okolí a na určitém místě, nejčastěji u nějakého pramene, odkud pochází také jeho vlastní duše, potká takzvané „duchovní dítě“. Pomocí svého snu předá pak podobu tohoto „duchovního dítěte“ své ženě. Nikdo z nich nevěří, že by žena mohla otěhotnět i bez takového snu. *Bjerre, J., Poslední lidové příběhy, přel. M. Stuchlík, str. 31, Praha 1967*

Uřezávání malíčků novorozencům. U australských domorodců je zvykem novorozeným děvčatům hned po narození uříznout oba hořejší klouby malíčku na levé ruce, aby děvčata, až vyrostou, mohla lehčeji ovinout šňůru udice kolem ostatních prstů, když matkám pomáhají při lovu ryb. U mnohých kmenů původ toho zvyku pozvolna přešel do zapomenutí a nabyl zvláštního symbolického významu. Měl totiž operovaným přinášet štěstí při lovu ryb. *Vlach, J., Děti ve zvycích a mravech národů, str. 106, Praha 1915*

Zpověď rodičky u porodu. Při těžším porodu u domorodců na Novém Zélandu pomáhaly ženy hnětením břicha rodiče k lepšímu průběhu porodu. Také byl volán k porodu kouzelník, řečený *tolunga*, aby během porodu nad rodičkou prozpěvoval a zažehňoval. Domorodci věřili, že pokud porod probíhá těžce, je rodička obtěžkána nějakou vinou. Například nadávala náčelníku rodiny, řečenému *ariéi*, nebo nedbala tabu, že byla v manželství nevěrná apod. Táhá se jí, čeho se dopustila, a když se přizná, jak se pravidelně děje, ženy nasbírají byliny na posvátných pozemcích, suší je nad ohněm a uloží je pak takto upravené na hlavu roditelky. Kouzelník pak vše zakončí svým zařikáním. Pupeční šňůru si rodičky samy pomocí lastur přetínaly, zbytek pak nikdy nepodvazovaly, nýbrž jen na uzel zavazovaly. Bylo též zvykem, že odpadlý kus šňůry vkládaly do lastury, kterou byla uříznuta. Lasturu pak i s obsahem pouštěly na vodu. Když lasturu voda dobře nesla, znamenalo to pro dítě štěstí, když se potopila, neštěstí nebo brzkou smrt. *Vlach, J., Žena ve zvycích a mravech národů, str. 148, Praha 1927*

Strom plodnosti na Novém Zélandu. Na zalesněném pahorku v Ohauate-rangi roste vysoký strom, *hinau* (*Eleacarpus dentatus*), který prý pomáhá ženám k početí. Pověst praví, že tuto schopnost má z toho, že již před dvaceti generacemi pověsil naň jistý náčelník pupeční šňůru a jiní lidé to činili po něm, načež ze stromu uslyšeli slova: *Jsem ověřen, chci působit, aby děti byly počaty*. Další pokolení následovala tohoto příkladu. Ještě v roce 1895 věřili starší lidé, že skrze tento strom byli počati. Na východní straně stromu byly věšeny pupeční šňůry dětí mužského pohlaví, na západní straně pupeční šňůry dětí ženského pohlaví. Neměli-li manželé dětí, šli s knězem ke stromu *hinau*; žena jej objala podle svého přání na jedné nebo druhé straně, zatímco kněz pronášel svá kouzla. Stávalo se také, že manžel, který si přál dítě, přinesl si ze stromu větvičku nebo kousek kůry, rovněž z východní nebo západní strany podle toho, přál-li si hocha nebo děvče, a při souloži to dal ženě pod hlavu. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 408, Praha 1931*

Dělo pomáhá otěhotnět. Staré holandské dělo u Batavie (indonéská Jakarta) používají domorodé ženy jako fetiš, po kterém se smýkají a kladou k němu obětní dary, aby otěhotněly.

→ Dělo pro těhotenství

Havajci měli zvláštní posvátné chýše pro těhotné ženy. Žena pokryta lýčím morušového stromu očekávala v chýši dobu porodu, položena na kusu látky. Muž čekal poblíže chýše, až bude zpraven, že porod je šťastně vykonán. Po proběhlém porodu přispěchal sám přeříznout pupeční šňůru. Pravidlem bylo, že porody u žen domorodců probíhaly bez velikých bolestí. Proto se Havajanky velmi divily, když viděly ženy misionářů rodit za velkého sténání. Domnívaly se, že toto sténání je u bělošek zvláštním zvykem. *Vlach, J., Žena ve zvycích a mravech národů, str. 148, Praha 1927*

Bůžek „kapo“ pomáhající při potratech. Havajanky uctívají zvláštního bůžka, řečeného *kapo*, který nemá být nápomocen k šťastnému průběhu porodu, nýbrž přivodit potrat u žen. Soška boha je vyřezaná z hnědého dřeva a má na svém hořejším konci podivuhodnou hlavu s násadou, která je podobná hřebenu kohouta. Na dolním konci vybíhá v zakulacenou, do špičky vybíhající pruhovanou hůl o tloušťce prostředně silného ukazováku. Je nepochybné, že se špičky této hole používá k tomu, aby byla zaražena přímo do dělohy k vyvolání potratu. *Vlách, J., Žena ve zvycích a mravech národů, str. 148, Praha 1927*

Když se narodí Niasovci první dítě, dostane jméno *Kahata* (Blízky). Otce pak všeobecně jmenují *ama kahata* (Otec blízkého). Uvedeme několik jmen, která Niasovci dávají svým dětem, a je lhostejné, zda se jedná o hochy nebo holčičku: *Prsten, Nemá-na-spěch, Nic-v-ruce, Ošklivec, Rozděl, Zlaták, Okatý, Ostrý* (dle nějaké tělesní vlastnosti), *Křivonosý, Dolíčkovatý* (dle obličeje), Šilhoun, Spokojený, Mlsoun, Poslední-v-řadě. Stává se, že dávají též ošklivá jména, např. Šereda, Protiva, Slepíci trus – ošklivá jména dávají úmyslně hezkým dětem, aby jim prý *bechu* neuškodil, tj. aby neonemocněly – takto podvádějí ďábla, který, když slyší ošklivé jméno, jde dál a nepronásleduje děcko. Ženským dávají jména rostlin: *Zlatolístek, Kvítek, Trojlístek* atd. Chudí dávají dětem významná jména. Ostrovan, jenž byl od svého pohlavára všelijak nespravedlivě sužován, dal synovi jméno *lahundrako* (*Šlapají po tobě*). Děvčata, když dosáhnou zralosti (v 13–15 letech), mění své jméno. Tehdy dostávají jména vždy hezká: *Hrdlička, Kotátko, Očičko, Miloušek, Studánka, Cestička, Poklad*, aby k sobě obrátila pozornost ženichů. Děvčátko, jemuž dali po narození jméno „*Měl-to-být-hoch*“ dostalo v 13. roce jméno *Bílý květ*. *Durdík, P., O bájesloví a obřadnictví u Niasovců. Světozpr 1886*

Pověry kolem porodu u Niasanů. Domorodec, jehož žena je těhotná, neosloví cizince, neboť by jeho dítě mluvilo jazykem toho cizince a ne řečí mateřskou. Po celou dobu těhotenství manželky Niasan nezabije hada, jinak se narodí dítě bez kloubů a bude se plazit jako had. Nevýřeže díru do dřeva, jinak se narodí dítě s natrženými ušima. Zdaleka se vyhne místu, kde byl zavražděn

člověk, kde zařízli slepici nebo zabili psa, jinak dítě jeho bude trpět křečemi, kterými trpěl zavražděný člověk a ta zvířata v před smrti. Nepřekročí přes něčí natažené nohy, jinak dítě ještě před porodem zemře. Nebude hledět na blýskavé předměty ani se dívat do dutiny bambusového dřeva, jinak narozené dítě bude šilhat. Nevezme do rukou opici, jinak se dítě narodí s mrkavými opičíma očima a s ploským opičím čelem. Nevkročí do domu, kde leží nebožtík, jinak děcko přijde mrtvé na svět. Nebude sázet v tu dobu ovocné stromy, jinak dítě dostane boule po těle. Po celou tu dobu nebude jíst ani brouky, ani jejich kukly, ani pokrmy připravené z kokosových ořechů – jinak dítě bude dýchavičné. Po celou tu dobu, pokud trvá těhotenství ženy, nepůjde kolem místa, kam uhodil blesk, jinak dítě po narození zmodrá a brzo umře. Po celou tu dobu neokusí sovího masa, jinak bude dítě houkat jako ta sova. Pokud se přece jen stane to, že přestoupí jedno z těchto příkázání, např. že znenadání zašlápne kuřátko, pak musí přinést oběť na odvrácení zlých následků od svého děťátka. Po poradě s knězem rád přinese oběti, protože umírá velmi mnoho novorozenců, což Niasané pokládají podle výkladu kněží za následek toho, že přestoupili kanonická pravidla. *Durdík, P., Manželství v tropech, str. 155, Praha 1902*

Pověry kolem porodu v Čechách a na Moravě. Pupeční šňůra se má schovat do krabičky a každých sedm let prohlížet. Podle začáteční písmeny, kterou vytvoří, lze určit, co z dítěte bude. ● Když se děvčátko protáhne pánskými kalhotami, není nestydaté. ● Pověsí-li se zbytek pupečníku na vysoký strom, dosáhne děcko v dospělosti vysokých hodnot. *Huptych, M., Černá slepice aneb Kterak se líhne bazalíček, jenž do domu štěstí přináší, Čs. spisovatel, 1990*

Kojenec jako „banán boží“. Maorky kojily děti drahnou dobu. Našly se u nich případy, že šestiletí hoši střídavě kouřili z dýmky a mléko matčino sáli. Na ostrovech Samojských jsou někdy děti kojeny do dvou a více let. To se stávalo v rodinách, v nichž otec zasvětil děcko rodinnému bůžku. Takové děcko se nazývalo „banánem božím“, neboť nabylo tloušťky, jakou má banán. *Vlách, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 119, Praha 1915*

Zabíjení prvorozců na San Christobalu (Šalamounovo souostroví). Zde je první dítě označováno jako *gare utaora* anebo *ahubweu*, což znamená *ten nešťastník* anebo *ten pitomec*. Takové dítě je okamžitě zaživa pohřbeno. Otec vykope hrobeček, položí do něj děcko, položí navrch velký kámen a ten pak zatlačí dolů do hrobu. Lidé věří, že prvorozené dítě nebude nikdy silné a chytré a že to pravděpodobně není dítě manžela, ale někoho jiného. Proto je lepší ho hned zabít. *Frazer, J. G., Zlatá ratolest, druhá žeň, přel. V. Štovičková-Heroldová, J. Kandert, str. 205, Praha 2000*

Dát jméno novorozenci znamená někoho jiného zabít a uloupit mu jméno. Narodí-li se domorodci děcko u kmene Marinda Nim na Nové Guineji, nemůže mu jen tak beze všeho dát jméno: nejdříve se musí nějakého jména zmocnit! Vydá se tedy na lov hlav, ale než svou oběť zabije, zjistí, jak se jmenuje. Její jméno se pak stane jeho majetkem a může si je ponechat, dát je svému dítěti nebo i darem jinému člověku. Poněkud záhadný je obyčej některých kmenů vystavět na osamělém místě chatrč a zavraždit každého cizince, který do ní vstoupí, netuše nic zlého. Pak domorodci dům spálí a na témž místě vystavějí nový. Říkají mu *nobo*. Místní lidé se samozřejmě tomuto strašidelnému domu zdaleka vyhýbají. Vstoupí však do něho bez váhání, nařídí-li jim to náčelník, ačkoliv vědí, že jej živi neopustí. *Baum, J., Zlato na Nové Guineji, str. 46, Praha 1954*

→ Slon pečující o děti v Indii 1860

Dojemná je péče o těhotné u Nikobarců (ostrov Velký Nikobar). Těhotná i její muž jsou zproštěni všech prací, mají ustavičný svátek, navštěvují svoje příbuzné a kdekoli se objeví, zavládne radost v chýši. Nejlepší prase se zabije k jejich uctění a žena pak je požádána, aby trochu semena po zahradě rozesela, protože od této setby se očekává zvláštní úrodnost. *Hellwald, F., Země a obyvatelé její, díl II, str. 547, Praha 1886*

Karwalové v Indii provádějí při porodu zajímavé obřady. Obstarává je porodní bába z téže kasty. Placentu zahrabou a přidají k ní jedový osten štíra, dva a půl kusu oslího lejna, vnitřnosti dikobraza a nějaký alkohol. Předpokládají, že osten štíra dodá dítěti imunitu nikoli proti bodnutí, ale proti tomu, aby je cítilo. Lejno má zabránit nadměrné sekreci žluči, vnitřnosti dikobraza mají zažehnat chlad a alkohol se přidává pro štěstí. *Frazer, J. G., Zlatá ratolest, druhá žeň, přel. V. Štovičková-Heroldová, J. Kandert, str. 37, Praha 2000*

Obřad na zajištění plodnosti u Toba-Bataků (Sumatra). Mladý pár, který si přeje děti, jde v den označený za příznivý do domu náčelníkova, u něhož jsou dřevěné podoby předků, *debata idup*. Přiváží si tyto loutky šátkem na záda, muž sošku ženskou, žena sošku mužskou. Sedí s nimi asi hodinu na bobku na podlaze a pláčou. Pak vezmou loutky do klína jako malé děti a krmí je obětním pokrmem. Náčelník promluví při tom k novomanželům:

„Vezměte naše předky, *debata idup*, na záda, abyste mohli nosit syny a dcery! Vezměte naše prarodiče, *debata idup*, do klína, abyste mohli dcery a syny nosit v klíně skrze požehnání našich předků! Poté krmí mladí novomanželé loutky rýží, aby byli plodní. Odřikávají při tom toto kouzlo: „Nosím tě na zádech, daruj synům a dcerám život, neboť trpím *žízni*, poněvadž nemohu pít, trpím mrazem, poněvadž se nemohu šátkem zahalit, potím se, aniž slunce na mne svítí, trpím hladem, poněvadž nemohu jíst, srdce mne bolí, poněvadž nemám dítě. Poněvadž věštba na tebe ukázala, přináším ti obět, dej mi syny, dej mi dcery“. Načež loutky jsou postaveny na své staré místo a je uspořádána hostina, při které si blahopřejí vzájemně podle tradičního způsobu. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 379, Praha 1931*

Mrtvý pomáhá k plodnosti. Atješky na Sumatře chodí obětovat k jistému hrobu pokrytému stříškou a pojídají trochu hlíny z tohoto hrobu. Zde je pochován pyj muže, kterému žárlivá žena urázla genitálie, když ho přistihla při souloži s vedlejší ženou pro ten den neoprávněnou. Muže, který tomuto útoku podlehl, nazývají Atjehové *tuan déboh*, muž-pyj, a jejich ženy *tuah salah nama*, muž s kluzkým jménem. *Neumann, S. K. Dějiny ženy, I. díl, str. 403, Praha 1931*

U Loobooů na Sumatře je zvykem vyprat placentu ve vodě a uložit ji do nového hrnce na vaření rýže, který se pak uzavře a zahrabe pod domem. Jako znamení se na to místo položí kámen. Když dítě pláče, domnívají se, že do hrnce našli mravenci a placentu štípají, a tak lijí na místo, kam placentu zahrabali, horkou vodu, aby mravence vyhnali. *Frazer, J. G., Zlatá ratolest, druhá žeh, přel. V. Štovičková-Heroldová, J. Kandert, str. 38, Praha 2000*

Muž nesmí močit za měsíčního svitu. Na Ambonu a Uliášových ostrovech nesmí muž močit za měsíčního svitu, neboť tím, že obnaží svůj pohlavní úd, urazil by ženy nalézající se na měsíci, což by pro jeho ženu mělo za následek těžký porod. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 423, Praha 1931*

Domorodky na Filipínách rodí téměř vždy bez pomoci a jsou často zcela samy, když dostanou bolesti. Tu postaví se tak,

že opírají si spodní tělo o bambusový kmen a silně je tisknou. Dítě bývá puštěno do teplého popele, načež matka lehne si vedle něho a sama přeřízne pupeční šňůru. Brzy poté jde s dítětem do vody, načež vrátí se domů a přikryje se listím. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 426, Praha 1931*

Ženy před porodem se vrhají do příboje. Velmi originálně počínají si Kanačky. Jakmile blíží se den porodu, jde matka na mořský břeh a s těžkým kamenem v obou rukou vrhne se do příboje. Příboj je často tak silný, že tu nemůže stát a je mnohokrát sražena. Vždy však povstane opět a vrhne se znova proti příboji. Pak teprve uchýlí se do chýše k porodu. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 438, Praha 1931*

Veřejné porody. Na Kamčatce ženy rodily pravidelně na kolenou za přítomnosti všech lidí z vesnice. Veřejným aktem byl dříve také porod na Havaji. U Kara-Bataků na Sumatře pozoroval cestovatel veřejný porod náčelníkovy ženy. Rovněž na ostrovech Aaru, Keei, v Holandské Indii, Guineji a u některých Indiánů jihoamerických se děly nebo dějí veřejné porody. U indických Munda-Kolů bývají při porodu přítomni vlastní i cizí děti větší a cestovatel k tomu podotýká: „Tato přirozenost, která nám připadá hrubou, nezdá se však mít špatného vlivu na mravy dětí.“ *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 429, Praha 1931*

Vraždění děvčat u kmene Hakků je velice hojné v Kantonské provincii. Zřídka kdy žena toho kmene odchová více než 1–2 dcery, ostatní jsou zavražděny hned po narození. Jsou mezi nimi matky, které 4–5, některé, 10 i více dcer ze světa sprovodily. Vraždění se děje dílem pro chudobu, dílem z pověry, že pak narodí se matce hoch, čím častěji děvče se narodí, tím ukrutnějším způsobem se vraždí, aby byla zastrašena duše a nepřišla jako děvče na svět; věří totiž, že duše zavražděného děvčete se objeví zase v následujícím dítěti. Odtud veliký nedostatek žen v některých okresech, kde Hakkové žijí, proto jsou muži nuceni brát si za ženy chudá děvčata z kmene Puntů. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 174, Praha 1915*

Čínské kojné dodávají mléko na tržiště. V Číně ženy kojí své děti po 2–3 léta a ještě déle, mimo to udržují se v neustálém mlíčném

stavu z pouhé spekulace, protože zásobují svým mlékem tržiště, na němž se nedostatek dobytčího mléka zhusta jeví. Číňan, jenž mívá vedle řádné ženy někdy také 5–6 kuběn, si může takto řádné hospodářství mléční založit. Námořníci přistanuvši k břehu s velikou nárůživostí mléka požívají. Nemálo jsme se podivili zřídle (tak vypravuje zpravodaj *Novary*), z něhož pocházelo mléko námi tak hojně požívané. *Rodinná kronika 1862*

→ Číňanka kojící starou tchyni

Určování otcovství u Todů (Indie). Todský muž žije občas, po nějakou dobu, v intimním spojení s ženou z protější skupiny kmene, přičemž však oba, žena i muž, mají nadále legální manžely/manželky. Tento pravidelný a zcela samozřejmý sexuální vztah se todsky nazývá *moch thótyt* (dosl. „mít ženu jako konkubínu“). To však zdaleka není vše, neboť rodina je většinou tzv. polyandrická, protože několik bratrů má jednu společnou „legitimní“ manželku. Ani to však není ještě konec: rozvod a pravidelný „únos“ žen jsou běžné jevy. A navíc zcela běžné jsou občasné volné sexuální vztahy mezi dočasnými milenci. A aby byla tato situace ještě složitější a dramatičtější, todská žena má – kromě sexuálního vztahu se svými manžely (kteří jsou bratry) a s milenci z protější části kmene – ještě navíc občasný (ale přesně definovatelný) rituální sexuální styk s todským knězem. Není divu, že je nemožné určit biologickou paternitu (kdo je vlastně přirozeným otcem dítěte).

Kdo je otcem dítěte, se určuje obřadem, který spočívá v tom, že na břicho těhotné ženy položí jeden z jejích mužů malý luk a šíp (jsou to vlastně hračky), a tak je přijat celým společenstvím za otce dítěte, nehledě na to, že jeho fyzickým, biologickým otcem může být někdo jiný. Může dojít i k tomu, že otcovství se mění tak, že stejný obřad provede při příštím těhotenství jiný muž. *Zvelebil, K., Modré hory, str. 39, Praha 2002*

Osud novorozenců u Chondů (Indie) je závislý na předpovědi osudu, který hvězdopřevodce o dni, kdy děčko se narodilo, prohlásí. Ukazuje-li násadka, jež hodí se na popsání palmový list, na zlý osud, novorozeně vstříčí se do nového hrnce a někde stranou se pochová. Nad hrobečkem se obětuje bohům kuře na usmířenou. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 182, Praha 1915*

Hanlivá jména pro novorozence u Kyrgyzů. Jméno, jehož se má dostat děcku, určují představení obce. Volí se jméno nějakého příbuzného, jenž pozemskými statky oplýval. Někdy dávají novorozenci jméno, kterým má být chráněn před urknutím a nemocemi. Některá jména mají vzbudit ošklivost duchů tajně naslouchajících; volá se např. na hochy: *It ajak* = *psí noha*, *it bas* = *psí hlavo*, *kara kyčyk* = *černé štěně*. Vážený Kyrgyz byl oslovován jménem: *yč kempir* = *tři stařeny*, poněvadž při jeho narození pomáhaly matce tři ženy. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 186, Praha 1915*

Mlčení žen v těhotenství u Arménů. Pokud mladá žena otěhotní, je povinná si zahalit obličej závojem a zachovávat úplné mlčení až do narození prvního děčka. Všechn její život je zasvěcen budoucímu děcku. Nikdo mladou ženu neuvidí na ulici a pouze dvakrát do roka, o Velikonocích a Vánocích, se smí vypravit do chrámu, skryta pod hustým závojem. Po narození dítěte může začít mluvit. Zprvu rozmlouvá pouze s novorozeným děckem, později s tchyní, pak se sestrami manžela, konečně s vlastními sestrami. Z počátku se vede hovor tiše, aby ho nikdo nezaslechl, avšak teprve až po 4–5 letech se zbaví mladá žena úplně závazku mlčenlivosti a stává se volnou, nezávislou hospodyní. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 193, Praha 1915*

Solení novorozenců u Arménů. Novorozeneč po narození se nemyje, nýbrž se posype solí. U Arménů v Kubánském kraji, zvláště u Armavirů, novorozence nesypou solí, a proto se tito Arméni nazývají „nesolenými“. Dítě se v soli ponechá den a noc, aby se zamezilo vyrážkám na kůži a v dutině ústní. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 193, Praha 1915*

→ Porod u Peršanů

Porodní bolesti jako trest za hříchy. Aby u Samojedů (severní Sibiř) ulehčili ženám porod, používají rodiče zvláštní způsob. V hodině porodu se musí trpitelka zpovídat staré ženě, zda nehřešila před sňatkem anebo zda nebyla někdy později svému muži nevěrnou. Rodička musí vyjmenovat počet oněch přestupků. Kolikrát se něco podobného přihodilo, tolik uzlů učiní stařena na tenké šňůře a přitom mumlá jakási tajemná slova. Podobně se zpovídá manžel starému muži, který na jiné šňůře taktéž uzly váže. Zvláště je povinen se manžela zeptat, zda snad nehověl své choutce na fenách nebo sobicích. Jestliže se tak stalo, tehdy musí také uzly uvázat. Potom se srovná počet přestupků u obou manželů na obou šňůrách, přebývajících rozdíl většího počtu uzlů se odřízne a onen kus šňůrky s uzly rodící

ženě na břicho položí. Jestliže se obě strany ničím neprovinily, pak musí porod proběhnout lehce a bez bolestí. Není-li tomu tak, pak některá strana cosi zatajila, tedy schází jeden anebo několik uzlů, jež musily být rozvázány. Bolesti jsou trestem za hříchy, z nichž se viník nevyzpovídal. Pouze otevřené vyznání, jakož i lítost může umírnit trest, totiž porodní bolesti. *Helldwald, F., Země a obyvatelé její, II. díl, str. 599, Praha 1886*

Zvláštní obyčej u zabajkalských Burjatů. Když se mladým a majetným manželům narodí dítě, novorozenec po několika dnech zmizí. Rodiče bědují, pláčou, ale prosí sousedy, aby po dítěti nepátrali. Bohatí burjatští manželé se totiž dopředu smluví s nějakou chudou rodinou, že novorozence k sobě vezmou a vychovají je. Chudý Burjat se v noci tajně vkrade do boháčova domu a vezme tam ono dítě. Ráno rozlehne se pak křik, že jim bylo dítě ukradeno. Po několika letech se zjeví v domě boháčově mladistvý Burjat, jemuž se vystrojí slavnost na uvítanou, když se ukáže, že tento mladý chlapec je ono ukradené dítě bohatého Burjaty. V jurtě zmíněné chudé rodiny byl vychováván a nevěděl, čím je dítětem. Přivykl k těžké práci, bídě, strádání a důkladně se otužil pro život. *Helldwald, F., Země a obyvatelé její, II. díl, str. 603, Praha 1886*

Léčení neplodnosti pomocí mumii.

Princ Ruprecht Bavorský viděl v museu v Káhiře přistupovat Felašky k mumii zde vystaveným, náhle vykřiknout a zděšeně couvat. Na svůj dotaz u arabského dozorce, co to znamená, bylo mu vysvětleno, že to jsou neplodné ženy, které pohledem na mumii se chtějí poděsit, aby následkem leknutí dostaly dítě. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 380, Praha 1931*

Africký porod. Žena, cítí-li, že doba slehnutí se blíží, odejde do své chalupy, kde jí několik sousedek pomáhá. Muž musí chatu opustit. V těžkých případech si pomáhají pouze domácími léky, jakými jsou nejčastěji odvar tabákového listu v kravském nebo kozím mléce. Dítě hned po porodu se očistí kravským hnojem, natře se šťávou z jakési odrůdy fíků a ovčím tukem a posype hojně práškem *buchu*. Narození je pro rodinu radostnou událostí, která se slaví zabitím jednoho anebo dvou kusů dobytka. Narodí-li se dvojčata, nepřijme se to

→ Narození dvojčat v Africe

s politováním jako u jiných divokých národů, nýbrž naopak otec je naplněn radostí a chlubí se svou mužskou energií. Pouze v tom případě, že rodina je nucená a matka by nebyla schopná kojit obě děti, odnesou jedno dítě na poušť anebo je pochovávají zaživa. Matka nosí dítě po celý den i při své práci stále na zádech či správněji řečeno – na své tučné zadnici. Při kojení se matka pilně posilňuje kouřením a dává také okoušet tabáku dítěti, když je neklidné. *Helldwald, F., Země a obyvatelé její, díl II, str. 39, Praha 1886*

Zabíjení novorozenců v Africe. Zabíjení novorozenců bývá časté, zvláště se pak zabíjejí děti s nějakou tělesnou vadou anebo jedno z dvojčat. Věří tomu, že matka záhy zestárne a stane se neplodnou, když obě děti zůstanou naživu. Proto se dvojčata podrobí důkladné prohlídce a slabšímu vstrčí se do úst hrouda hlíny, jíž děcko se udusí. Mrtvola děcka pochová se poblíž dveří vedoucích do chýše. Nad hrobečkem se zasadí zákrsek aloe. Děcko se pochová poblíž dveří, poněvadž se tím má prospět tomu z dvojčat, které zůstalo naživu. Tomu se prý totiž stýská po zemřelém sourozenci, který zas naopak ze svého hrobečku je živému na prospěch. Pokud totiž živé dvojčce počne křičet, činí prý

tak z touhy po zemřelém, a proto se odnáší na hrobeček, kde se ponechá, až utichne. Proto hrobeček dvojčete se nalézá přímo u dveří, aby se děcko nemuselo daleko odnášet. Aloe je zástupkyní zemřelého děcka, neboť v ní vězí jeho duch aneb stín. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 142, Praha 1915*

→ Pracující žena

Způsob kojení zvaný „aba“. Hotentotská matka kojí své dítě, aniž by jej sundala se zad. Když se dítě puzeno hladem dá do křiku, jen kojence trochu výš pošoupne. Matkám se totiž po několika porodech prodlouží prsa takovou měrou, že mohou prodloužený prs přes rámě podávat kojencům. Tento způsob kojení u Hottentotek jest obecný a nazývá se *aba*, (tj. dítě na zádech nošené kojít). Pokud matka dítě kojí, nesmí se otec děcka dotknout. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 14, Praha 1915*

→ Způsob kojení zvaný „aba“

→ Těžký porod

zpátky do vesnice a pomohou jí tam odnést děťátko. Jenom ty nejzkušenější a nejstatečnější ženy chtějí být v těchto posledních fázích zásadně samy. *Shostaková, M., Nisa, dcera Kungů, Intimní život ženy mizujícího světa, přeložila A. Jindrová-Špilárová, str. 150, Praha 1993*

Narození dvojčat u kmene Sukuma

v Tanzanii. Rodiče musejí vykonat spoustu úkonů, které jsou součástí tradičního ceremoniálu, jehož cílem je očista a usmíření duchů. Věří se, že dvojčata mají moc, kterou mohou přivolat zlé duchy, a dokonce smrt svých rodičů, neděje-li se vše řádně podle tradic. Také se věří, že dvojčata jsou zvláštní bytosti, že je to vlastně jedna osoba, která je rozdělena na dvě části. Proto se s nimi v dětském věku jedná stejně. Jde to až tak daleko, že je-li jedno z dvojčat za něco trestáno, musí se potrestat i druhé, které nic neprovedlo. Hlavním bodem tradičního ceremoniálu je přijetí rodičů do *Společnosti rodičů dvojčat*. V den, kdy mají být děti poprvé vyneseny ven z domu, všichni členové společnosti se sejdou a seřadí se do procesí podle přesně stanoveného pořadí. První jdou ti, kteří jsou otci dvojčat již poněkolkáté, pak jde vůdce společnosti doprovázen novopečenými rodiči, pak ženy těch prvních se všemi dětmi a nakonec ostatní členové. Procesí zamíří k rybníku, kde se potopí nádoba s placentou a kde se musí oba rodiče vykoupat za posměchu všech přítomných. Pak jsou děti odvedeny domů a dospělí se připravují k slavnostním tancům. Tančí a zpívají pouze členové společnosti, ostatní vesničané jen přihlížejí. K slavnosti se scházejí i lidé ze sousedních vesnic, všichni svátečně oblečení. Tance a zpěvy trvají deset dnů. Novopečené rodiče čeká ještě jedna nepříjemná věc: Během těchto dnů mohou členové společnosti kdykoli přijít do jejich domu a tam si vzít nebo zničit všechno, co nestačili odklidit nebo uschovat mimo dům. Často se pak stane, že se rodina musí znovu zařizovat. *Rasmussenová, N., Tyčkové děti, str. 90, Praha 1986*

Černošky v okrese Bongo rodí pomocí tyče.

Tyč mají položenou vodorovně mezi dvěma stromy, kterou stojící žena uchopí rukama jako hrazdu. V přestávkách, kdy pominou bolesti, chodí pomalu sem tam, jakmile však nastanou bolesti, uchopí vždy tyč, roztáhne nohy a tlačí dolů. Pomocnice dřepí před ní, aby zabránila

dítěti padnout na zem. Tyč mezi stromy je permanentní a připravená pro každý případ porodu. Jakmile je porod ukončen, vykoupe se matka s dítětem a veselá tlupa ji doprovází se zpěvem a křikem k vodě, placenta je při tom nesena v čele průvodu tančící ženou a hozena co nejdále do řeky. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 428, Praha 1931*

→ Žena s kojencem

Zabíjení novorozenců na Madagaskaru.

Sakalavové mají pátek za nešťastný den. Z této příčiny zanesou do lesa každé děcko narozené v pátek, položí je do jámy a zanechají ho svému osudu. Pokud se v královské rodině narodí v neděli dítě, bývá rovněž pohozeno, ať již nějaké děti mají nebo i když jde o prvorozence. Neboť děcko narozené o „velkém dnu“ musí podle jejich mínění mít nesmírně mnoho štěstí, a tudíž by mohlo, kdyby zůstalo naživu, svým rodičům přerůst přes hlavy. Tentýž osud čeká všechny děti narozené ve šťastných dnech a děti které jsou nějak postižené, jakož i dvojčata, která jsou vůbec za neblahý zjev pokládána. Ještě před nedávnem rozkázala sama královna pohodit dva překrásné hošíky, kteří se její dceři narodili. Zemdlí-li matka při kojení, nebo nemá-li dost mléka, ihned bývá o tom informován náčelník, který se okamžitě objeví v průvodu kata. Ukáže-li se

→ Porodní chýše v Africe

být zpráva pravdivou, ihned onoho maličkého tvora odstraní, protože prý chtěl nevďečným způsobem svou vlastní matku usmrtit. Narodí-li se dítě o půlnoci, mezi dnem, který je *faſy* (nešťastný) a dnem, který není *faſy*, tak rozhoduje o jeho osudu jakýsi druh božího soudu: děcko je položeno na úzkou stezku, po které volové opouštějí ohradu. Jestliže se zvířata pohození vyhnou, bývá dítě ponecháno naživu, zavadí-li však jen jeden vůl lehýnce o ně nohou, pak je na místě usmrceno. Tomuto vraždění podléhá až čtvrtina novorozenců. *Hellwald, F., Země a obyvatelé její, díl II, str. 340, Praha 1886*

Africká ukolébavka. Matka zpívá svému dítěti tuto ukolébavku: „Synu jasnooke matky, dalekozraký, jak budeš stopařit, ty, se silnými pažemi a nohami, ty, silnoúdý, jak budeš najisto střílet, Herery olupovat a své matce k jídlu nosit jejich tučný dobytek, dítě otce o silných stehnech, jak budeš jednou silné voly krotit mezi svými stehny, ty, který máš mocný pyj, jaké silné a četné děti budeš plodit.“ A Indiánka z kmen Siuxů zpívá: „Spi, spi, mé dítě, Čipevejci nejsou

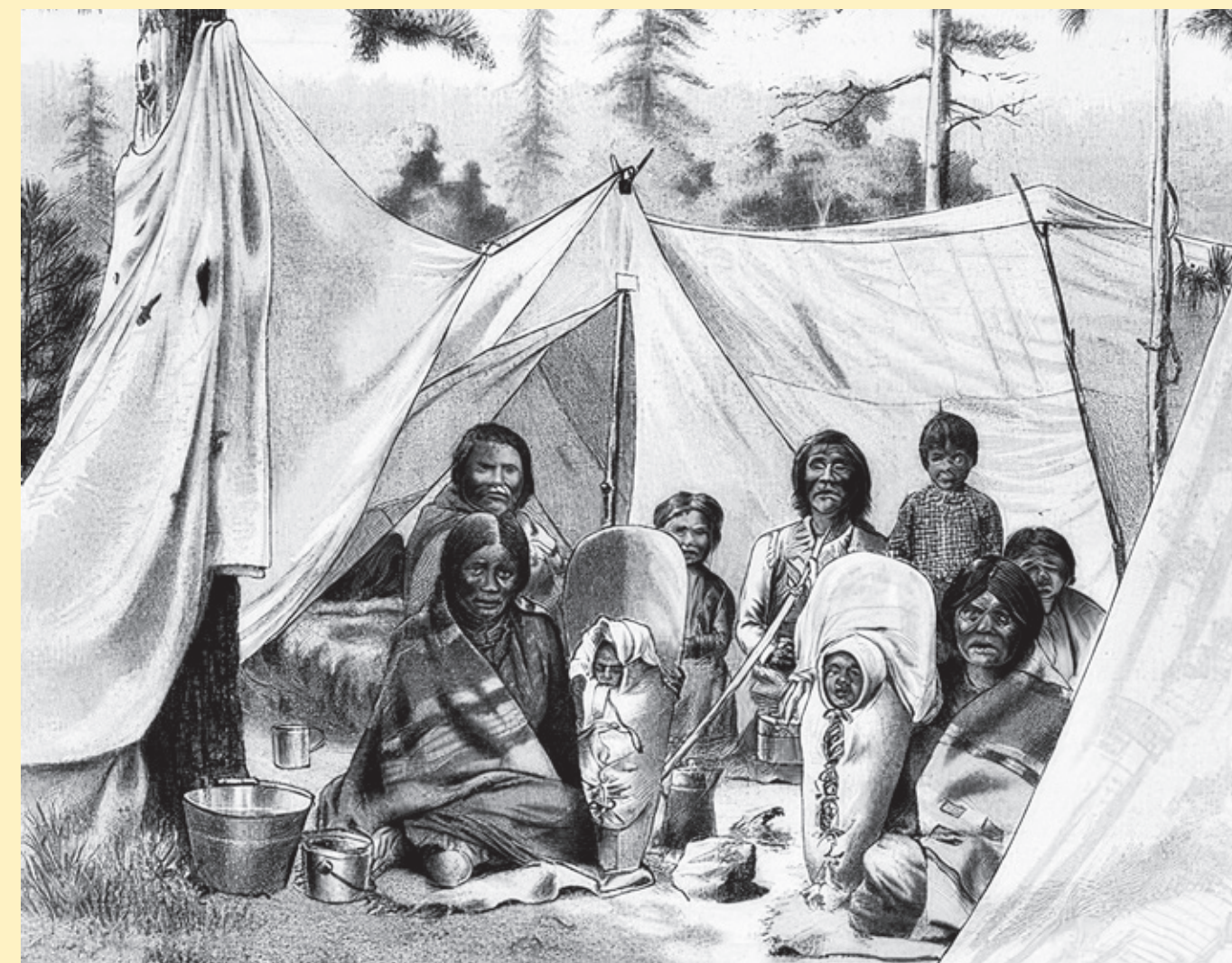
tu ještě, spi, spi, mé dítě, a buď silné, čeká tě boj, čeká tě boj.“ *Neumann, S. K., Dějiny žery, I. díl, str. 474, Praha 1931*

Narození dvojčat východoafrických Vagantů. Domorodci vítají dvojčata s velikou radostí, neboť to považují za událost velice významnou, kterou je třeba náležitě oslavit. Pomocnice při porodu se nesmí odebrat dříve domů, dokud bohyni plodnosti, řečené *mukala*, nebyla přinesena oběť na usmířenou a poděkování. O porodu samém se nesmí mluvit, jinak dvojčata záhy zemřou. Pouze náznaky nebo dary se dá vědět příbuzným, co se přihodilo. Rodičům i dvojčatům se dostane zvláštních jmen jako například Salongo, Nalongo, Balongo. Zhotoví se obrazy dvojčat i s jejich pupeční šňůrou. V úzkém rodinném kruhu se podrobí rodiče obřadu, který je podoben souloži, přičemž jsou přítomní zády obráceni k rodičům. Při obřadu kouzelníka se dveře chýše přestaví na okno, místo oken se prolomí dvoje nové dveře, pro každé pohlaví zvlášť. Jsou to obřady, jimiž se má duchům zatajit příchod

novorozenců, dokud příslušnými obřady bohyně plodnosti nebyla usmířena. *Vlach, J., Žena ve zvycích a mravech národův, str. 208, Praha 1927*

Věrnost matky ověřovaná pomocí pupeční šňůry. Zvláštní mrav zachovávají Vagandové, že totiž po porodu zbytek pupeční šňůry pečlivě uschovávají až do doby, kdy děcko dostane slavnostním způsobem jméno, což se někdy děje až po dvou letech. Tohoto zbytku se používá jednak při slavnostních obřadech a jednak k provedení jakéhosi „božího soudu“, který provádí takto: Přinese se nádoba, v níž se nachází směs mléka, piva a vody, a hodí se do ní zbytek pupeční šňůry. Pluje-li nahoře, pokládá se dítě za narozené řádným způsobem, ponoří-li se, má se za to, že dítě je ovocem cizoložství, načež se matka potrestá výpraskem. Když dítě dostane jméno, odevzdá se matce zbytek pupeční šňůry a ta jej uschová doma anebo na zahradě. *Vlach, J., Žena ve zvycích a mravech národův, str. 209, Praha 1927*

Porod u kmene Boróro. Na břehu řeky byl postaven nízký domek ze suchého rákosu, a do toho domku byla přivedena rodička a ponechána o samotě a o hladu. Moji průvodci a můj tlumočník byli ještě někde zalezlí a já nemohl vyzvědět, co se chystá mezi „mými kolegy kouzelníky“ a mezi staršími muži. Šel jsem tedy s nimi k slaměné boudě, z níž se ozýval ženský křik. Umínil jsem si, že budu pozorovat a nebudu se do ničeho plést, ať se děje cokoli, ale musel jsem se přemáhat, když zoufalé výkřiky dostupovaly vrcholu a páni čarodějové zapálili boudu s několika stran. Nepopsatelný výkřik bolesti a leknutí přerušil jejich řev a pak vše utichlo, právě když jsem se chystal zakročit. Z kouře a hořící slámy vyběhla malá maminka s nově narozeným děťátkem – úlek byl asi prostředkem, který usnadnil porod – skočila do říčky, přebrodiva a přeplavala na druhou stranu, tam se otřepala a přeplavala zpět. Od starších žen přijala bambusový *panakú*, dala do něho plováním vykoupané novorozeně, zavěsila si koš na záda, připjala lýkem na čelo, vzala lopatku z tvrdého dřeva a šla do lesa

→ Indiánská rodina v Severní Americe

sbírat jedlé kořeny. Jak jí bylo? Tvářila se vesele a spokojeně. Zato uboze vypadal její manžel. Ležel na lůžku a zle naříkal. Všichni obyvatelé *baita* se nahrnuli do jeho domku a smutní mu útrpně domlouvali a tišili ho. Protože se k tomu připletl můj tlumočník, dověděl jsem se, že muž je těžce nemocen. Srdceryvně plakal a naříkal, že i já sám jsem se dal napálit a šel jsem mu zkoušet puls a prohlížel jsem mu jazyk. Tato moje péče byla všemi přítomnými i samým pacientem velice oceněna, ač to odporovalo všem indiánským zvyklostem. Předně jsem nikdy neslyšel Indiána naříkat, ani když šlo o velice bolestné rány – a za druhé by se nemocný Indián nesvěřil neznámému kouzelníku, tím méně bělochu. Bylo zřejmé, že celá ta simulace měla někoho napálit. Ale koho? Všichni přítomní – a byli mezi nimi zkušení starci – dělali, jako by tomu podvodu věřili. Tento zvyk se jmenuje *kurvade*. Frič, A. V., *Indiáni Jižní Ameriky*, str. 50, Praha 1957

Indiánský porod. Když u Indiánek nadejde doba slehnutí, vyhledá si rodička místo v lese, aby tam porodila. Vezme s sebou něco trávy nebo sena k uklizení nečistoty. Po porodu se odebere k vodě, aby sebe a novorozence umyla, načež pokračuje v práci, od které předtím odešla, jako by se ničeho nepřiřadilo.

→ Porodní chatka u Indiánů Komančů

Žena rodí s velkou statečností, jež Indiánům je vlastní. Žena, která by při porodu naříkala, pokládá se za nehodnou stát se matkou a děti, které porodí, považují ostatní za zbabělce. Je-li náhodou porod těžší, je u některých indiánských kmenů zvykem, že se mládež osady dostaví před chýši rodičky a spustí hrozný povyk. Ten má na rodičku zapůsobit tak, aby se hlomozu ulekla a snáz porodila. Podobně se vypravuje o ženě z kmene Komančů, že při těžkém porodu byla vynesena z ležení a položena na volném prostranství. Najednou se proti ní vyřítil na koni Indián válečně vypravený a pomalovaný a zastavil těsně před ní, když již čekala, že jím bude probodnuta a k smrti ukopána. Strach, který poznala, přivodil pak rychlé slehnutí. Vlach, J., *Žena ve zvycích a mravech národův*, str. 163, Praha 1927

Porod u Indiánů z kmene Alakalufů (Jižní Amerika). Když se přiblíží těžká hodinka ženy, musejí všichni muži opustit chýši a přenechat starost o budoucí matku ženám. Ty pomáhají rodičce tím, že se jedna z nich opře nohama o její prsa a silou tlačí. Jakmile je dítě na světě, uřízne jedna z žen, obvykle matka rodičky, pupeční šňůru, pak zabalí placentu do kusu staré kůže, odejde pokud možno daleko od tábořiště

a tam ji zahrabe do jamky v zemi nebo do močálu. Ženy pak dítě umyjí. Dělají to dost podivným a zábavným způsobem. Naberou si do úst vodu, nechají si ji v puse ohřát a pak ji prskají na dítě a otírají je kouskem kožešiny. Je to na dlouhou dobu první a jediné mytí. Rodička se očistí daleko radikálněji, prostě skočí do moře a zaplave si. Když to vidí muži, je to pro ně znamení, že už mohou do chýše, kde otec novorozeněte vezme odříznutou pupeční šňůru a splete ji do malého kroužku, který nosí na krku na šňůrce z lýka po pět týdnů. Po tuto dobu se nesmí se svou ženou stýkat a musí spát v jiném koutě chýše. Šolc, Václav, *Indiánské historie*, str. 363, Praha 1989

Porod u Indiánů kmene Kalapalů (Brazílie). Indiáni nemají problémy s vysvětlováním sexuální výchovy, děti se rodí před sourozenci. Žena se prostě skrčí do podřepu nebo klekne před kůl, kterého se přidržuje. Otec překousne pupeční šňůru a fouká kouř na tělíčko novorozence, aby jej uchránil před zlými duchy. Tak děti vyrůstají v samozřejmé informovanosti o početí, narození, pohlaví a smrti. Harter, H., *U Jezera blaženosti*. Mezi Indiány z povodí Xingú, přel. Arnošt Černík, str. 101, Praha 1973

Uměle vyvolané potraty u Indiánů. Mnohé indiánské kmeny jsou blízko úplnému vyhynutí pro nešvar umělých potratů. U Vinipegů bylo pravidlem, že ženy měly po jednom děcku, u kmenů Oregonských po dvou, což lze vysvětlit pouze hojnými potraty žen. Tyto potraty dělají obvykle ženy zvláště v tom vycvičené. V některých případech tyto ženy zavedou do pochvy a dělohy špičatou tyč, kterou hledí plod napíchnout. V jiných případech položí na těhotnou ženu, která si lehne na zem, napříč přes břicho široké prkno, na které dvě nebo tři ženy po řadě skočí, až krev z pochvy teče. Taktéž šlapou po břicho těhotné ženy, až plod z ní vyženou. Jindy si těhotná žena hledí pomoci si sama; zarazí kůl do země a břichem se válí po jeho horním konci, až plod vyjde. Přes toto surové nakládání jen zřídka zaplatí ženy svou odvahu smrtí. Vlach, J., *Žena ve zvycích a mravech národův*, str. 163, Praha 1927

Rodička kouřící doutník při porodu. V Nikaragui viděl cestovatel, kterak Indiánky rodily, klečíce na kolenu, kouříce doutník

a v prstech posunující růženec. Neumann, S. K., *Dějiny ženy*, I. díl, str. 427, Praha 1931

Křtiny u araukanských Pehuenčů. Dítě dostane první jméno po otci a druhé jméno po kmotru. Kmotr přivede na oslavu koně, povalí jej na zem a složí na něj dary, které pro děčko přinesl, a nakonec na ně pak děčko posadí. Potom se kůň zabije: kmotr krvavým srdcem koně udělá dítěti kříž na čelíčko a dá mu jméno. Vlach, Jaroslav, *Dítě ve zvycích a mravech národův*, str. 132, Praha 1915

Indiánské matky, které týrají své děti pro potěšení. Děti Indiánů Mixteků nemilují potulky po přírodě, po lese i po polích jako dívky jiných Indiánů, nýbrž dřepí po celý den v některém koutě otcovské chýže. Mají ploské a úplňku podobné tváře a jsou vždy naladěny k pláči. Jejich matka nebije své děti proto, že si toho zasluhují, nýbrž je puzena rozkoší, aby je viděla svíjet se a slyšela jejich křik. Cítí se jen tehdy šťastnou, když celý houf dětí se v zoufanlivém nářku okolo ní pohybuje. Když pan Pascoli, který v jejich chýžích po celé týdny žil, jim proto činil výčitky, ženy Mixteků to nemohly pochopit. Právily mu, že prý se i proto provdaly, aby mohly svoje děti mlátit a že prý od ran nezemřou. Kdyby je prý nekáraly, pak by také z nich neměly žádného potěšení a krmit že je přece musí. Hellwald, F., *Země a obyvatelé její*, díl I, str. 371, Praha 1882

Matky kromě novorozenců kojí i domácí zvířata. Matky kojí dítě po několik let, rozmnožila-li se rodina za tu dobu o nového člena, pak odevzdají starší dítě babičkám za tímž účelem. Pak lze nezdědka vídat dívky vedle své matky a babičky, jak mléko obou sají. Proto si ženy hledí uchovat stále mléko, podávají svá prsa mimo děti též i mladým opicím a jiným mladým savcům, jako vačicím, kapybarům, srnkám, ba také mladým vepříkům pekari, čímž zvířata s takovou přítulností se chovají ke své pěstitelce, že ji všude krok za krokem následují. Hellwald, F., *Země a obyvatelé její*, díl I, str. 432, Praha 1882

Porod dvojčat u starých Peruánců byl považován za cosi hrozného a hanebného. Žena se musela postit. Nejmnírnější formou půstu při této příležitosti bylo zdržování se soli,

→ Eskymácká rodina

papriky a soulože po šest měsíců. V některých krajinách byl však zostřen tak, že postící se otec a matka byli zavřeni v domě, kde si museli lehnout opačně proti sobě a nohu protilehlé strany k sobě přitáhnout. V ohbí ženina kolena byl položen bob a zůstal tu tak dlouho, dokud potem a teplem nepočal klíčit, což se dělo obvyčejně po pěti dnech. Pak teprve mohli změnit svou polohu a stejnou věc provádět se svou druhou nohou, dokud pátého dne nevzklíčil druhý bob. Po tomto pokání zastřelili příbuzní srnce, stáhli s něho kůži a udělali z ní jakási nebesa. Pod touto kůží museli provinilí rodiče kráčet s provazem na krku. Tento provaz museli nosit ještě mnoho dní po této ceremonii. Neumann, S. K., *Dějiny ženy*, díl 2, str. 399, Praha 1932

Slavnost porodních bab u Aztéků.

V jedenáctém měsíci slunečního roku zvaném Ochpaniztli (31. 8.–19. 9.) byla pořádána „slavnost košťat“ k počtě božstva Tlazolteotl. Lékařky a porodní báby doprovázely otrokyni oblečenou v slavnostní roucho bohyně až ke chrámové pyramidě. Tam ji jeden kněz vzal na záda, tak jak to dělával ženich s nevěstou, a druhý kněz nic netušící oběti bleskurychle uřízl hlavu. Pak z mrtvé stáhli kůži, kterou si navlékl jeden z kněží, a v masce bohyně Tlazolteotl byl válečníky s košťaty v rukou hnán přes město. Pollak, K., *Medicína dávných civilizací*, přel. L. Princ a O. Skovroňský, str. 240, Praha 1976

Když u Aztéků zemřela žena při porodu, přišly po smrti do západní části nebes. Tam se z nich staly „božské paní“, jakýsi druh čarodějek, které se mohly stát lidem nebezpečnými. Muž nesl tělo své zemřelé choti na ramenou, jako kdyby byla padla v bitvě, až na pohřebiště v chrámu božstva *Chihuahuateo*. Pohřební průvod provázely všechny porodní báby a s mečem a štítem v ruce bránily mrtvolu před různými kouzelníky, kteří se snažili zmocnit levého předloktí zemřelé rodičky, jemuž se připisovala zvlášť velká čarodějná moc. Pollak, K., *Medicína dávných civilizací*, přel. L. Princ a O. Skovroňský, str. 252, Praha 1976

Porod u Eskymáků líčí známý grónský badatel Knud Rasmussen: „Porod děje se ve velkém obytném stavení, kde jsou přítomni všichni obyvatelé domu, bývá jich až sto. Počíná-li žena cítit porodní bolesti, zavolají několik starších žen, které jí mají pomáhat. Jedna bába si sedne za ženu na prýčnu a mačká a tře roditelce tělo, aby jí porod usnadnila. Bába se snaží rodičku výmluvným a naléhavým způsobem bavit, aby zapoměla na bolesti. Je-li porod neobyčejně dlouhý, musí bába plod volat a činí to krátkými flétnovými tóny do ženina klína. Trvá-li porod stále dlouho, musí zavolat dítě, hochu nebo děvče, které přišlo lehce na svět, pak vezme kousek šlachy, kterou potře tělo rodičky, a dá ji dítěti, které s ní vyběhne z domu a položí ji na zeď u vchodu, jakož i kousky špeku, jimiž

také třela bába tělo rodičky. Bába odřikává přitom kouzelné formulky a zatím šlacha má tajemným způsobem pomoci vytáhnout dítě z mateřského těla, kdežto kousky špeku je mají pouze lákat. Nepomohou-li všechna tato opatření, zavolá bába ženina muže, který potom musí nepřetržitě běhat z domu a do domu, aby pohnul své dítě běžet za ním. Zatím vábí bába dítě ustavičně a volá do ženina klína: „Pojď, pospěš si a jdi za svým otcem.“ Jakmile objeví se hlava dítěte, musí bába třikrát zvolat „přichází“. Neumann, S. K., *Dějiny ženy*, I. díl, str. 439, Praha 1931

Děti v Grónsku se dlouho kojí. Kojení do tří čtyř let není neobvyklým zjevem; slyšel jsem dokonce případ, že matka kojila dítě do deseti až dvanácti let. Tak mi jeden Evropan u Godthaabu vyprávěl, že viděl malého dvanáctiletého chlapce, jak přišel domů se svým úlovkem, zamířil k matce, postavil se jí mezi kolena, pojídal suchar z žitné mouky a zapíjel jej mlékem z matčina prsu. Nansen, F., přel. D. Pallasová, *Život Eskymáků*, str. 90, Praha 1956

Pojmenování novorozence u Eskymáků. Eskymáci říkají, že dítě vyrazí svůj první křik, protože chce jméno. Někdy ještě dávají dítěti

jméno po někom, kdo v témž roce zemřel, anebo po nějakém předkovi. Eskymáci věřili, a mnozí z nich si to stále ještě myslí, že dítě zdědí ctnosti i chyby svého předchůdce. Jméno je pro ně stále cosi jako duše, která novorozeně ihned spojuje přímo s mrtvým. Událost i s jednotlivými podrobnostmi se bleskem šíří na saních z tábora do tábora a po celém kraji. Eskymáci navštěvují mladou matku v iglú a podávají si dítě z ruky do ruky. Rozplácou je, líbají a olizují. Malaurie, J., *Poslední vládci tulští*, přel. J. Cincibus, str. 84, Praha 1961

Lupercalia – očistné a plodnost přinášející obřady v Římě. Rituál byl zasazen do specifických obřadů v době krize, jejímž původcem byl konec roku. Po obětování kozla v jeskyni *Lupanar* provedli *Luperkové*, opásaní pouze kozlí kůží, očistný běh kolem Palatinu. V běhu tloukli kolemjdoucí řemeny vyříznutými z kozí kůže. Ženy se samy nabízely úderům, aby získaly plodnost. Tyto obřady stejně jako řada dalších, jež se slavily s Novým rokem, očišťovaly a současně dávaly plodnost. Eliade, M., *Dějiny náboženského myšlení*, 2. díl, přel. K. Dejmlová, M. Lyčka, J. Našinec, B. Patočková, P. Sadílková, O. Spěváková, str. 114, Praha 1995

→ Porod v Německu na stolici

O osudu narozeného dítěte ve starém Římě rozhodoval otec rodiny; dítě bylo položeno na zem k jeho nohám a bylo přijato za člena rodiny tím, že je otec zdvihl do náručí. Dítě, jež otec odmítl přijmout, bylo pohozeno. Příčiny, jež mohly otce vést k takovému kroku, byly různorodé. Odmítány byly např. děti, které nebyly normálně vyvinuté, ale i takové, jejichž zrod provázela nepříznivá znamení. *Burian, J., Řím. Světla a stíny antického velkoměsta, str. 135, Praha 1970*

Péče o kojence ve městě Vjazma. Zdálo se mi, že stojí za vypravování, že v samotném domě hosticím mého knížete přednedávnm paní domu porodila a dítě nekojila, ale položila je do kolébky zavěšené čtyřmi provazy na baldachýnu lůžka a barbarsky je živila kravským mlékem. Z horního uzlu těchto čtyř provazů visel dolů provázek a držel malý roh, ze kterého dole vyčníval kravský struk. Do tohoto rohu se nalilo ohřáté kravské mléko, to vtékalo dole otvorem do struku a tento struk, dlouhým užíváním už zčernalý, strašně zapáchající a napůl shnilý, matka vložila dítěti do úst. Dítě už na to bylo navyklé, samo bralo struk do úst a sálo víckrát denně vlažné kravské mléko, které dolévali, jestliže je dítě vypilo. Tak je tedy krmili sáním. Když jsme se kvůli tomu rozhořčovali, zvlášť proto, že ten visící struk používaný už dlouhý čas vydával odporný zápach, ani po našich domluvách a výtkách, že to je surové, tam matka nedala jiný struk, ale užívala stále týž a říkala: „My jsme na tohle zvyklí.“ Kromě toho mají ve zvyku, že když jejich děti dosáhnou věku, kdy se mohou postavit a chodit bez chůviny pomoci, zavěsí matka dítěti na krk několik zvonečků, aby zvuk zvonečků dítě prozradil, zabloudí-li z domova. Je to stejné, jako když my zavěšujeme dobytčeti na krk něco zvonícího pro případ, že by se vzdálilo ze stáda. Těmto tulákům se zvonečkem říkají domácím slovem *hribienka*, česky *hříbátka*.

Bernarda Leopolda Františka Tannera, rodáka pražského, cesta do velkého města Moskvy 1678, přeložil Bahník V., Česká touha cestovatelská, Cestopisy, deníky a listy ze 17. století, uspořádala S. Binková a J. Polišenský, str. 348, Praha 1989

Starobylý obyčej neplodných žen u Jihoslovanů. Neplodné ženy chodily ke hrobu ženy, která zemřela za těhotenství. Volaly její jméno, kousaly travu rostoucí na jejím hrobě a znova volaly, zapřísahali

zemřelou, aby jim darovala plod svého života. Pak sebraly trochu země z hrobu a nosily ji za pasem u sebe. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, díl 2, str. 393, Praha 1932*

Narození chlapce v Bulharsku. V Bulharsku je zvykem, když se narodí chlapec, že otec děcka vystřelí několik ran z pušky před obydlím, zatímco jedna ze stařen vyběhne na dvůr a volá hlasitě, aby to sousedé slyšeli: „Všemu světu na vědomí a děcku na zdraví! Vlčice porodila vlka!“ Tím mají všechna kouzla od děcka být odvrácena. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 225, Praha 1915*

Prostředek k lehkému porodu v Srbsku. Muž nad rodičkou vystřelí z pušky anebo muž rodící ženě dechne třikrát do úst, načež rodička též třikrát naň dechne, aby se bolest rozdělila. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 228, Praha 1915*

Zkouška věrnosti žen na Sicílii. „Také jsou tu hadové, jimiž zkoušejí, sú-li děti pravého lože čili nic. Protož který muž své ženě nedóvěří, ten vezma dítě jejie a pojma susedy s sebou i posadí dítě mezi ty hady. Jest-li pak dítě lože pravého, hadi jemu nic neuškodie. Pakli jest v cizoložství počaté, tehdy je ihned do smrti uščípí. Protož jsou tam ženy šlechtné, ač ne pro Bóh, ale pro pomstu.“ *Mandevillův cestopis, Jak staří Čechové poznávali svět, Výbor ze starších českých cestopisů 14.–17. století, uspořádala Tichá Z., str. 60, Praha 1986*

Jeskyně, která věští těhotenství. Bavorsku poblíž Traunsteinu je znám Heiratsloch – podlouhlý otvor ve skále v podobě malé jeskyně. Dívky z širého okolí dobře vědí, jakou mocí je tamní místo nadáno. Které děvče se hodlá provdat, tajně se přiblíží k jeskyni. Kráčí kolem ní, drží připravený kámen a namíří do otvoru. Zdaří-li se hod a skalní rozsedlina obět přijme – dívka stane se brzy ženou. Kámen – je plodem, jež matka země přijímá, a tím také obětující dává svolení, aby si rodinu založila. Když se kámen na cestu zpět skutálí žertva byla odmítnuta svatba se nebude slavit. Pokus musí být při vhodné příležitosti opakován, až se podaří. *Fait, E., Středoasijské národové, str. 230, Matice česká 1910*

Proti učarování křtěnec po křtu v krajině Olešnické (v nejzápadnějším Sasku) položí se napříč na postel matky, jež sedí obyčejně u dolní části postele na šuplíku; děťátko se třikrát převálí od hlavy k nohám postele tak, že brzy obličej, brzy zadní část hlavy na přikrývku postelní se položí. Ve Švýcarsku kladou děcku do kolébky pod hlavičku dva nože křížem, v Hesensku pokládají na práh sekry a koště v podobě kříže. V Durynsku chrání děcko mužskou košili, kterou pověsí před okno, nebo zástěrou, kterou prostřou před dveřmi; to děje se o hodině deváté, aby čarodějnice a zlí lidé děcku neškodili. V Královci dle pověry, aby zlá „Drud“, jež za noci chce nekřtěnce ukrást neb „dusit“, stala se bezmocnou, matka novorozence oblékne na sebe košili mužovu, ježto tím oko zloducha se oslepí. Těž klade se „nový zákon“ pod podušku děcka, při čemž žehná se dítě: „Ve jménu Boha Otce, syna i ducha svatého!“ , jak děje se v kantonu Curyšském, jinde zpěvník kostelní jako na př. v dolním Sasku a starém Prusku. Obecně pokládá se křest za nejlepší prostředek proti učarování, proto má se s ním co nejvíce pospíšet; v Oldenbursku matky proto nepřiloží děcka k prsu potud, pokud není pokřtěno. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 207, Praha 1915*

V Řecku jest doposud zvykem novorozeně posypávat solí. Když se někde matky tomu protíví, že se bojí toho, že to bude mít pro dítě zlych následků, pomocnice při porodu ji poučují takto: „Když dítě novorozené solí neposypu, bude dítě bídne a v životě nehodí se pak k ničemu.“ Arcit stává se někdy, že pomocnice dítě příliš silně posolí, takže tělíčko novorozeněte nabývá barvy ohnivé. Když pak nerozumná porodní babička toto solení přehání, dostává dítě následkem přílišného dráždění pokožky křeče, jimž mnohé pak podlehne. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 301, Praha 1915*

Narodí-li se u Albánců děcko, nesmí ani matka ani novorozeně opustit dům po 40 dní, neboť je mezi lidmi rozšířena o šestinedělkách víra, že jsou v té době přístupny zlým duchům, urknutí a čarodějství. Z té příčiny též hoří stále v krbu oheň a každý, kdo večer nebo v noci chce vejít do domu, je nucen přeskočit hranici dřeva, která je přede dvěma za tím účelem připravena,

aby zlí duchové neměli do domu přístupu. *Vlach, J., Dítě ve zvycích a mravech národů, str. 302, Praha 1915*

Doba kojení u různých národů. 2 až 4 léta kojí: Indiánky pensylvánské, Lopařky; 3 až 4 léta: Gronky, Irokesy, Varauky, Kamčadalky, Mongolky; 2 až 5 let: domorodky na Nauru; 3 až 5 let: četné Indiánky brazilské, Ostačky, Samoanky; 4 až 5 let: Indiánky oregonské, kalifornské a kanadské, Australanky, Novokaledoňanky, Havajky, Kalmyčky, domorodky na Guinejském pobřeží; 5 až 6 let: Samojedky, Todky; 6 let: Australanky, Novozélandanky; 6 až 7 let: Indiánky severoamerické; 7 let: Eskymačky (Smith-Sound); 10 let: domorodky na Karolínských ostrovech; 12 let: Indiánky severoamerické; 14 až 15 let: Eskymačky (King-Williams-Land). Tu a tam udávána je doba kojení různými cestovateli různě a nelze rozhodnout, který má pravdu, neboť běží možná o obyčeje různých vrstev nebo o krajní případy. *Neumann, S. K., Dějiny ženy, I. díl, str. 466, Praha 1931*

→ Žena s kojencem

